

A MŰSZAKI ÉRTELMEZŐ SZÓTÁR (Útmutató egy úttörő vállalkozáshoz)

Skripecz Sándor

Akadémiai Kiadó

Minden nemzet, amely „nyelvében él”, tudományosan műveli – kutatja, leírja, rendszerezi – is azt, s előbb-utóbb megalkotja azokat az alapvető nagy műveket, amelyek valamilyen szempontból számba veszik a nyelv szókincsét, kifejezőeszközeinek állományát. Így került sor hazánkban is idestova egy negyedszázada arra a nagyszabású vállalkozásra, aminek során az oly sok eredményben gazdag, nagyhírű magyar nyelvtudomány – immár a szükséges anyagi fedezet birtokában – hozzáfoghatott egynémely, évszázados tartozásának leróvásához. E vállalkozás legismertebb, legtekintélyesebb gyümölcse eddig *A magyar nyelv értelmező szótára*.

Ettől függetlenül, de ugyancsak a *Magyar Tudományos Akadémia* égisze alatt, s ugyancsak kerekén 25 éve indult meg a perspektivikusan átgondolt, intézményesen szervezett és tervezett kétnyelvű szótárírás. Erre égető szükség is volt: a nagyközönséget csakúgy, mint a szakköröket, mihamarább el kellett látni (különböző nagyságú) általános, köznyelvi, valamint szakjellegű, ill. műszaki szótárakkal. Hiszen köztudomású, hogy századunk egész első felében jóformán csak angol, francia, német és olasz viszonylatban álltak – a maguk nemében bár kitűnő, de tartalmilag egy jó kéziszótárt igazában soha meg nem haladó – kétnyelvű szótárak a közönség rendelkezésére.

Így támadt műszaki tudományosságunk néhány képviselőjének – aki egyébként eleve is szíven viselte a magyar műszaki nyelv fejlesztését – az a gondolata, hogy az akkortájt a várva-várt megjelenés stádiumába jutott nagy *Értelmező szótár* példájára meg kellene teremteni egy nagy műszaki értelmező szótárt, mégpedig egyelőre sorozatosan megjelenő kis kötetek (eleinte un. „füzetek”) alakjában, amelyek egyúttal négynyelvű fordítási szakszótárakként is használhatók volnának. Elsőrendű céljának az *egységes magyar műszaki terminológia* összefoglalását és részben megalkotását vallotta. A vállalkozás kezdeményező szervezője az 1971-ben elhunyt Klár János volt, s főszerkesztői ill. szerzői is eleinte szinte kizárólag a budapesti műegyetem oktatói karából

kerültek ki. Ez a körülmény némiképp meg is határozta a sorozat arculatát, amennyiben a szerzők – mint tudományuk vérbeli tanárai, – fokozott gondot fordítottak az értelmezések tökéletességére, de mellett didaktikus és normatív (egyúttal nyelvművelési) szempontokra is. Fokozatosan bekapcsolódtak a munkába azonban más egyetemek, kutatóintézetek, műszaki egyesületek, állami szervek és egyéb közületek a kebelükbe tartozó szakembereken keresztül is, valamint csupán a saját személyükben valamely szakterület elismert, neves művelői. Az eddig megjelent és az ezután megjelenő, készülőfélben levő kötetek szerzői gárdáját a főszerkesztők, és a legtöbbször még egy további, intern, részterületi szakosítás alapján bevont munkatársak képezik. Ez a gárda az ugyancsak érdemi munkában résztvevő tanácsadókkal, lektorokkal stb. együtt ma már jó kétszázas létszámot ér el. Stílárís, szerkesztési, sőt felfogásbeli egységesség szempontjából ez persze nem előnyös, viszont a maga pluralitásával annál megbízhatóbban reprezentálja műszaki nyelvünk egyetemét, az értelmezések általános érvényűségét, amellet éppen szakmai különlegességét, egy bizonyos szakra korlátozódó érvényét.

A sorozatot 1. számától kezdve (megj. 1958.) az *Akadémiai Kiadó* gondozza; a 32. kötetig (1971) *Terra* kiadványként, azóta a többi tudományos könyvekhez és igényesebb szótárakhoz hasonlóan az *Akadémiai Kiadó* emblémájával. A Kiadó közreműködése azonban korántsem merül ki a szokásos könyvkiadói feladatokban, hanem azokon messze túlmenőleg intenzív, mindinkább fejlődő és tökéletesedő együttműködésben jelentkezik a szerzők és a kiadó, nevezetesen annak szótárszerkesztősege között. Ez azért szükséges, mert az ilyesfajta művek megalkotása a megfelelő tárgyi ismereteken kívül speciális lexikográfiai szakértelmet is feltételez, amit pedig a szakmailag legilletékesebb szerzőtől sem lehet elvárni. Ehhez járul még az, hogy a szótárnak a magyar nyelvű értelmezésen kívül meg kell adnia a magyar szakkifejezések három (egyes újabb kötetekben négy)

idegen nyelvben használt megfelelőit. A szakszóanyag általános nyelvi ellenőrzése és a szótár ellenirányú (idegenről magyarra) használhatóságát biztosító megszerkesztése, nem kevésbé a sorozat egységes jellegének megőrzése és a kézirat végleges formába öntése a kiadói szerkesztőség tipikus feladata (ami mellett természetesen a tárgyba vágó észrevételeket ill. javaslatokat is szokott tenni).

Minden effajta mű alapkövetelményét: a benne foglalt szóanyag mindenfelől való megközelítését, az elemzően is mechanikus kikeresést szolgálja az újabb kötetekben az összetett kifejezések felbontása, és több helyen való megadása is, utalások alakjában. Ezáltal nemcsak elkerülhető, hogy a teljes alakjukban általánosabb, szintelen elemmel kezdődő szókapcsolatok (pl. *alsó zsilipöböl*, *nem ipari személyzet*) sokak számára elveszenek, hanem egyúttal az érdemleges, tárgyi összefüggések és jobban feltáruljanak. Rendszerének hasonló megváltoztatásával ugrásszerűen megnőtt az angol és orosz szójegyzék informatív értéke is. A 31. kötetben az addigi *Előszó*-t felváltotta egy ugyancsak állandó szövegű, de az egész mű lényegét, koncepcióját, valamint használatát alaposabban kifejtő *Bevezetés* stb.

Egy-egy kötet terjedelme átlag 10 A5 ív (160 oldal) és kb. 1200–1600 magyar címszó (fogalom meghatározás és utalás).

Ennyit röviden a *Műszaki Értelmező Szótár* történetéről és külsőleges jellemzéséről. Érdemes azonban e munka alapvető elgondolását részletesebben kifejteni és műfaji problémáira rávilágítani. Sokan ezzel ugyanis nincsenek egészen tisztában nemcsak a használói, akiknek szánva van; olykor még a szerzők maguk is hajlamosak megfeledezni a tulajdonképpeni, fő feladatról. Pedig az végtére bennerejlik magában a címében amint azt a *Bevezetés* triviálisnak hangzó megállapítása kimondja: „A *Műszaki Értelmező Szótár* címének megfelelően lényegében szótár”.

Egy ismeretanyagot (valamely tudományágat stb.) lehet a maga természetes belső rendszerében közölni; ilyen művek a tankönyvek, szakkönyvek, kézikönyvek, szabályzatok, szabványok stb. Az adott tárgyra vonatkozó tudnivalók ilyenkor lényeges összefüggéseikben, a fogalmak hierarchikus rendjében vannak felvéve; nyelvi jelek – a szakkifejezések, a szavak és a nevek – a tárgy kellő ismerete nélkül csak a művet kiegészítő betűrendes tárgy- és névmutató segítségével közelíthetők meg. (Egy jól megírt könyv jól összeállított tárgymutatója viszont majdnem felér az illető témakör értelmező szótárával vagy lexikonjával).

Ugyancsak közismert a *lexikonok*, *enciklopédiák* alapelve: az ismeretanyagot meghatározott mélységig elemeire bontva, az adott nyelvben azokat jelölő szavak és tulajdonnevek betűrendjében, egy-egy címszóhoz tartozó cikkekben közlik. Egy lexikoncikk általában megadja a címszó jelentését, de a dolog természete

szertint egyéb tudnivalókat is közöl: egy termékről pl. hogy mire használható, hol, hogyan gyártják, mekkora a termelése, forgalma stb., egy szerkezetről hogy miként működik, ki és mikor találta fel stb. Kiemelkedő alkotások ebben a műfajban az új magyar *Műszaki Lexikon* és a *Természettudományi Lexikon*.

Ezzel szemben az egyes nyelvek *értelmező szótárai* arra szorítkoznak, hogy önálló (esetleg toldalékszerű) nyelvi elemek (lényegében szavak) értelmét, vagy jelentéstartalmát, ill. közlésbeli funkcióját hűen regisztrálják és megmagyarázzák. A nekik nem tetsző nyelvi tényeket nem szabad agyonhallgatniok vagy meghamisítaniok; az esetleges értékelésnek bármilyen módon (akár csupán a szótár címében vagy előszavában) kifejezésre kell jutnia. A *fa* magyar szóról pl. lényeges nyelvi információ, hogy jelenthet egy bizonyos növényfajtát (élőfát), jelentheti annak kivágott testét, az anyagát, az abból való tárgyat (rudat, gerendát, tekebábút), diáknyelven szekundát stb. Nem feladata viszont a fák különféle fajait és tulajdonságait leírni (legfeljebb magyarázatul, példaként), de érdekes rámutatnia pl. a *csemete*, *cserje*, *husáng*, *vessző* szavakkal való összefüggésekre is. Ugyanilyen céllal készülnek a szaknyelvi értelmező szótárak is: valamely szak jellegzetes, rendszeresen használt műszavait, kifejezéseit határozzák meg, miközben lemondanak a lényegét meghatározó tartalmi jegyek kifejezésén túl egyéb adatok közlésétől.

Mindamelllett vannak átmeneti rendszerek, – főleg a nagyközönségnek szánt művekben – mint pl. az *idegen szavak szótárai*, a *Larousse*-, *Webster-féle szótártípus*, nagyapáink középkorai *műszótárai*, amelyekben a nyelvi és tárgyismereti információ többé-kevésbé egyesül.

A *Műszaki Értelmező Szótár* kötetei a technika egy-egy részterületét vagy szaktudományát dolgozzák fel. Tulajdonképpeni, elsődleges célja tehát nem az illető tárgykörbe tartozó ill. azzal összefüggő dolgokat (anyagok, berendezések, eljárások, eszközök, szerkezetek, elméleti fogalmak, jelenségek, számértékek stb.) megmagyarázni, megismertetni, hanem az ilyen objektív létezők és a magyarban használatos nyelvi jelek (a magyar szakkifejezések) közti kapcsolatot szótárszerűen feljegyezni és kifejteni.

Felfedezéseket, újdonságokat betűrendes kiadványban aligha volna érdemes publikálni; már ismert kifejezések újabb, érdemben eltérő meghatározására, új értelmezés meghonosítására viszont kiválóan alkalmasak az effajta művek. A *Műszaki Értelmező Szótárban* is nem egy olyan – főleg elméleti vonatkozású – értelmezés akad, amely a maga nemében egyúttal nem csekély tudományos eredménynek is tekinthető. Mindegyik kötet tudományos színvonalú teljesítménye viszont – az egyes cikkek kidolgozása mellett – az illető tárgykör fogalomrendszerének a terjedelemezéshez és a sajátos igényekhez mérten teljes, az összefüggéseket a betűrend

ellenére is érzékeltető bemutatása.

Az értelmezések nagy átlagban 6–7 soros szövegegyébként a legnagyobb változatosságot mutatja. Az idézett *Bevezetés* fel is készíti az olvasót arra, hogy ne csak olyan fogalom meghatározásokra számíton, amelyeket jogszabályok, szabványok vagy tankönyvek tartalmaznak. A szótár néha egyszerűen feltételezi a fogalom ismeretét, és csak valami szakérdekű tudnivalót közöl róla. Sőt, minden konkrétum nélkül egy meghatározó külső adatra (pl. egy bizonyos szabványra) utalhat. Minden nyelvben vannak olyan összetett szakkifejezések is, amelyek egyértelműek. Így a laikus is több-kevesebb pontossággal rájöhet, hogy mi lehet egy *kardáncsuklós tengelykapcsoló*, *mianyang tokozású elosztóberendezés*. A kötetek mégis jócskán hoznak ilyeneket, amennyiben a tárgykör jellegzetes fogalom- ill. szóképzésébe tartoznak. Megjegyzendő, hogy ezek közt az olyan látszólag semmitmondó címszók, mint pl. *egyedi készülék*, *egyenérték* az illető szakmának egy nagyon is konkrét, speciális fogalmát jelölhetik. Az ilyen típusú információk megadására a Szótár rendszere kiválóan alkalmas. Persze, utána is kell nézni a Szótárban, mondhatná valaki... Aki azonban az egész művet erről az oldaláról már megismerte, óvatosan és szerényen utána is fog nézni.

Tagadhatatlan, hogy az értelmezések változatosságának egyéb okai is vannak, hiszen az egész vállalkozást cleve bizonyos többcélúság jellemezte. Így a meghatározásokban érvényesülnek ismeretterjesztési szempontok is (egyik-másik kötet használhatóságára vizsgára készül egyetemi hallgatók is rájöttek már...). Tárgyi okok is közrejátszhatnak a meghatározások jellegének megállapításában: az illető szakterület specifikuma, a címszó (ill. tárgyának) szemantikai típusa, jellege (elméleti fogalom, anyagnév stb.); a szóban forgó értelmezés közismert, vagy végleg még ki nem alakult, vitatott volta; régóta művelt vagy újkeletű tárgykört dolgozott-e fel a szerző a saját szakmabelieknek akar valamit lerögzíteni, vagy a szakterületen kívülieknek; a Szótár használóinak képzettsége stb. Néha olyan, látszólag főleges meghatározásokra bukkan a kritikus olvasó, amelyek felvételét az adott fogalomkör teljessége, vagy a szótár másik rendeltetése a fordítás indokolja. Így pl. a Közlekedésügy 2. kötetében a *baloldal* és *jobboldal* címszókkal sikerült azokat az angol, német és orosz szavakat (pl. *backbord*, *starbord*) becsempészni, amelyek a legprimitívebb hajózási szógyűjteményből sem hiányozhatnak.

Az értelmezések és meghatározások nagy haszna a szakmai *azonosító* értékük. Ez különösen fontos olyan szakkifejezések esetében, amelyeknek van egy közismert jelentésük (pl. *albedo*), az adott tárgykörben mégis egy lényegesen eltérő értelmük lehet. De érdekes az olyan jellegtelen szavaknál is, mint *folymat*, *hatás*, *művelet*, *víz* stb., ahol legalábbis azt megtudja a szakmán kívülálló, hogy e szónak (ill. dolognak) van valami köze az adott tárgykörhöz (esetleg más nyelvek vonatkozásá-

ban). Az ilyen kifejezések szürke tömege adja a maga azonosító differenciáltságában a Szótárnak talán legnagyobb értékét; az olyan feltűnő szakkifejezések, mint pl. *lófej* (olajfűrés), *pipagöz* (erőművek), *rablás* (bányászat), *polgári alkonyat* (csillagászat) és *kétszemélyes diszkrét játék* (játékelmélet) aligha okozhatnak félreértést.

Egy szakterület *értelmező szótára* címszóanyagában látszólag nem különbözik egy ugyanolyan tárgyú *terminológiai* szógyűjteménytől, *szabványos-szójegyzéktől*, *nomenklaturától* s hasonló, többnyire hivatalos és normatív összeállításoktól. Ugyanide sorolhatók a könyvtári és dokumentációs célokra szánt osztályozási rendszerek. Mindezekre jellemző a fogalomköri kiindulás (ami az elrendezést is megszabhatja); a dolgok (ill. fogalmak) inkább explikatív megnevezése, ami mögött a teljes nyelvi szempontú kidolgozás, a nyelvi tények feltüntetése eléggé háttérbe szorulhat. Pedig a közlésformából, szövegösszefüggésből eredő okok, a szaknyelvekben is létező *langue-parole* viszonyok, helyi terminológiák, régi és új szóhasználat keveredése stb. mind előidézhetnek kommunikációs zavarokat, mind a fordítók, mind a szakemberek körében.

Nem minden szaklexikon, vagy afelé hajló értelmező szótár tartalmazza pl. a magyar *-ás*, *-és* képzős szavak összes funkcionális alapértelmeit (a cselekvés vagy történet tényét, eredményét, egy azzal összefüggő szerkezetet, rendszert, tulajdonságot stb.); gondoljunk pl. az *ellenállás*, *kapcsolás*, *osztás*, *töltés*, vagy (a Magyar nyelv értelmező szótárban is mintaszerűen differenciált) *hatás* szóra.

Minden tudományág, műszaki ág, technológia használ olyan fogalmakat – s ami még fontosabb: szavakat – amelyek lényegileg egy másik ágba tartoznak (vagy legalábbis annak tűnnek). Így pl. számos építőanyagot a kémikus vagy geológus is jogosult meghatározni, kérdés azonban, hogy az építész azt elfogadja-e? Meglehet, hogy pl. éppen akkor jó a szakosított, különös meghatározás, ha durvább, pontatlanabb az alaptudományinál vagy fordítva. Természetesen itt korántsem a nyelvi stílári megfogalmazásról van szó, bár az sem érdektelen, hiszen majd minden szakmának vannak köznyelvi, sőt, helyesírási jellegzetességei is, amelyek a kívül álló nyelvvédőknek ugyan nem mindig tetszenek, de annál jobban fémjelzik az értelmezést, tanúsítják hitelességét, a szakmai kompetenciát.

A technikában erősebben mutatkozik az a jelenség, mint a köznyelvben, hogy a régi és új fogalmak ill. kifejezések egy ideig még egymás mellett élnek. Egy új szabvány bevezetése például átmenetileg olyan nyelvi bizonytalanságot teremthet, mint egy a régebbivel azonos elnevezésű új eljárás bevezetése.

A mai rohamos fejlődés korában egy másik paradox jelenséget is tapasztalhatunk: a fejlődés egyaránt halad a differenciálódás és az integrálódás, a bonyolódás és az egyszerűsödés útján, ami a szóhasználatban is tükrö-

zódik. Ez, a technika kozmopolitizmusával karöltve, visszahat az értelmezésekre is. Így a legszakavatottabb szerzőt is befolyásolhatja valamilyen elvonatkoztatott értelmezés ábrándja, társtudományból, esetleg idegen nyelvterületről vett szóhasználat, megtévesztően hasonló kifejezőmód, képzési analógia.

Az objektív nehézségekhez járul még egy szubjektív tényező. Annak ellenére, hogy az egyértelmű, világos gondolatközlés a technikában különösen fontos, az tapasztalható, hogy sokszor éppen a gyakorlati szakembernek okoz aránylag nagyobb megerőltetést a reá tartozó fogalmak szabatos meghatározása. A műszaki ember rajzol, számol, mér, épít stb. – de amikor a saját, jól ismert tárgyról kell beszélnie vagy írnia, elkerülik a figyelmét szóhasználatának kisebb-nagyobb hiányosságai, ellentmondásai. Így pl. gyakran ingadozik egy-egy szűkebb vagy tágabb, általános vagy különös értelemben vett szó között, gyűjtőfogalom és egyedi fogalom között, az egész és rész viszonyában, az alapvető szemantikai kategóriákban (pl. a már említett -ás, -és képzések); nem tudja megállapítani, egy felsorolás kimerítő-e vagy sem; meghatározásaiban több szempont keveredhet.

A nyelvészet kifejezéseivel elve: a technika szókincsében bőven jelentkeznek a *poliszémia* ill. *homonimia* és a *szinonimia* esetei. Az elsővel állunk szemben ha

egy kötetben belül egy címszónak több értelme van, mégpedig

a) ugyanazon tárgyi valóság körében, inkább általános jelentéstani szempontból (vö. *osztás* a 16. és 32. kötetben);

b) több, a valóságban egymástól független dolgot jelölve (vö. *csap* pl. a 14. és 32. kötetben)¹

több, – különböző tárgyú – kötetben szerepel ugyanaz a címszó, mégpedig

a) teljesen azonos értelemben (aminek feltételeit a *Bevetés* 3. és 5. pontja ismerteti);

b) a lényegében ugyanazt a tárgyi valóságot jelöli, de a különböző szakmákban más a szerepe, más a jelentősége (vö. különösen a *Bevetés* 2. és 4. pontja);

c) teljesen eltérő értelemben.

Az ilyen többértelműségek különösen egy rokon szak szóhasználatára által okozhatnak – sokszor csak bizonyos esetekben jelentkező – félreértéseket, afféle „interdiszciplináris interferenciát”.

¹ Ez különösen az olyan, komplex szakterületekre jellemző, amelyek többféle heterogén rész-szakmát egy magasabb, külső közös szempont szerint foglalnak egységbe. Ilyen pl. az építészet (azon belül is pl. az épületépítést a maga további specializáltságával), a vízügy, a közlekedés.

Szinonimával van dolgunk, ha

a) ugyanaz a dolog egy kötetben több néven szerepel (a Szótár ilyenkor egyikről utal a másikra);

b) ugyanarra a dologra különböző szakterületek különböző kifejezéseket használnak (közismert példa erre a polgári *radar* és a katonai *lokátor*).

A különböző kötetekben található azonosságokat egy majdani összesített címszójegyzék volna hivatott leleplezni.

A *Műszaki Értelmező Szótár* másik arca a három (néhány kötetben ezentúl négy) idegen nyelv felé fordul: mint egyszerre aktív és passzív fordítási szótár, egyaránt törekszik segíteni a magyarról idegenre és az idegenről magyarra fordítókat. Ez tetemes többletmunkát ró a szerkesztőkre, hiszen – egyebek közt – az idegen célnyelvek szinonimikáját is figyelembe kell venni.

Igazán megbízható, részletes szakszótár a tudomány és technika mai állása mellett már két nyelvre is csak értelmező (fogalomazonosító) adatokkal valósítható meg (hacsak nem elégszünk meg az alapfokú politechnikai szinttel). Bármely szakba elmélyedve, olyan finom különbségekre bukkanunk lépten-nyomon, hogy azt a köznyelvi szótárak eszközeivel (minősítő jelek, magyarázatok, rövidítések stb.) nem lehet megnyugtatóan és praktikus megoldani. Nem véletlen, hogy belföldön és külföldön egyre több ilyen művet adnak ki (pl. az I E C 1+8 nyelvű elektrotechnikai szótársorozata, az I C I D több nyelvű vizsgazdálkodási szótára, több KGST-kiadvány stb.) A bármelyik nyelven írt értelmezés az optimálisan 3–4 nyelvű szókészlettel együtt egy olyan rendszert képez, amelyik mintegy önmagát ellenőrzi, kiegészíti és továbbfejleszti.

* *

SKRIPE CZ S.: A Műszaki Értelmező Szótár

A szótárírás Magyarországon alig 25 év alatt hatalmas fejlődött. Nagy eredményeihez méltón sorakozik fel az 1958-ban megindult *Műszaki Értelmező Szótár* eddig megjelent és hamarosan megjelenő közel 40 kötete. Szerzői tudományos és szakmai tekintélyükkel szavatolják a válogatás és értelmezés színvonalát és reprezentatív voltát. A tanulmánycikk kifejti az értelmező szótár műfaji lényegét, elhatárolva azt a lexikontól, s hasonló munkáktól. Elemzi az értelmezések nehézségeinek forrásait, amelyek a terminológiában, ill. a műszaki kommunikációban zavarokat okozhatnak. Elemzi a poliszémia (ill. homonimia) és a szinonimia eseteit, különös tekintettel a Szótár rendszerére. A szigorúan szakokhoz kötött értelmezéseknek sokrétűségük mellett legfőbb közös értéke éppen a szakterületi azonosító szerepük.

A Szótár kötetei gyakorlati és elvi megfontolásból egyesítik magukban az egynyelvű értelmező szótárat és a több nyelvű fordítási szótárat. Manapság igazán finoman differenciáló szakszótár már nem lehetséges azonosító értelmezések nélkül; 3–4 idegen nyelv egybevetése pedig a szóanyag hibaellenőrzését és öntevékeny kiegészítését segíti elő.

*

SKRIPECZ, S.: *Dictionary of Technical Terms*
(Műszaki Értelmező Szótár)

During the last 25 years lexicography has developed rapidly in Hungary. Its results are worthily complemented by 40 subject volumes of the Műszaki Értelmező Szótár (Dictionary of Technical Terms) published since 1958. The scientific and professional reputation of the authors are the guarantees for the quality and correctness of the selections and interpretation of terms. The article develops the characteristics of a terminological dictionaries as distinguished from encyclopaedical and similar works. It analyses the sources of the difficulties in establishing definitions and explanations of technical terms which might lead to confusions in terminology and technical communication. An analysis is given of different types of polysemy, homonyms and synonyms with special regard to the system of the Dictionary Definitions, though valid rigorously only for given branches of science and technology, have an important common value, namely that of the identification of certain specific fields.

Based both on practical and theoretical considerations, the Dictionary presents a combination of monolingual terminological and multilingual language dictionaries. Nowadays a finely differentiating technical dictionary is hardly conceivable without indentifying definitions: the comparison of expressions in 3–4 languages helps to detect errors in the lexicographic structure.

*

ШКРИПЕЦ, Ш.: Толковый словарь по технике. /Указатель к одному новому изданию/

Лексикография в Венгрии за последние 25 лет развивалась большими темпами. Среди крупных изданий находится Толковый словарь по технике, состоящий из 40 томов, первые из которых вышли в 1958 году. Авторы словарей-ве-

душие специалисты и учёные различных областей техники – обеспечивают уровень выбора и толкования терминов, а также высокое качество выпуска. Исследуются причины трудностей толкования терминов, вызывающих недоразумения в технической коммуникации. Анализируются случаи полисемии /хомонимии/ и синонимии, выделяя особое внимание системе Толкового словаря по технике. Важнейшее общее значение толкований, строго связанных с определёнными специальностями, наряду со многосторонностью заключается как раз в роли идентификатора данной специальности.

Толковый словарь по технике исходя из практических и теоретических соображений объединяет в себе одноязычный толковый словарь и многоязычный словарь для перевода. Сегодня специальный словарь с тонким дифференцированием невозможен без отождествляющих толкований; а сравнение 3–4 иностранных языков способствует контролю набора слов и дополняет его.

*

SKRIPECZ, S.: *Terminologische Wörterbuch der Technik.* (Műszaki Értelmező Szótár)

Die Lexikographie hat in Ungarn während knapp 25 Jahren eine gewaltige Entwicklung durchgemacht. Ihre grossen Leistungen finden eine würdige Ergänzung in der rund 40 Bänden der Serie Műszaki Értelmező Szótár. Der wissenschaftliche und fachliche Ruf der Autoren bietet Gewähr für die Qualität und die Repräsentativität der Auswahl und der Definitionen der Fachwörter. Der vorliegende Beitrag behandelt die charakteristischen Eigenheiten eines terminologischen Wörterbuchs in Gegensatz zu Lexiken und sonstigen Nachschlagewerken. Der Aufsatz analysiert die Faktoren welche bei den Definitionen und Erklärungen zu Schwierigkeiten führen, die ihrerseits in der Terminologie bzw. in der technischen Kommunikation Störungen verursachen können.

Das einsprachige terminologische Wörterbuch wurde in unserem Falle nicht nur aus praktischen, sondern auch aus prinzipiellen Gründen mit mehrsprachigen Wörterbüchern für die Übersetzung kombiniert. Ein wirklich fein differenzierendes Fachwörterbuch kann heutzutage Definitionen kaum entbehren. Die Gegenüberstellung von Ausdrücken in 3–4 Fremdsprachen erleichtert die Aufdeckung etwaiger Fehler in der Struktur des Wortschatzes und erleichtert seine Ergänzung.